

Istorgias sur da l'uors

Scolars e scolaras da la 4a classa da l'Academia Engiadina a Samedan s'haun laschos inspirer da veglias istorgias dad uors.

La sted passeda d'eira l'uors darcho in gir in Engiadina e la Val Müstair. Perque vainsa let insembel istorgias veglias sur dad inscuters cun l'uors. Cura d'eiran que inscuters chi haun gieu üna buna fin, cura haune eir gieu üna noscha fin (pelpü per l'uors). In mincha cas haun las aventüras cun l'uors inspiro nossa egna fantasia. Ils scolars e las scolaras haun scrit poesias, istorgias e texts infurmativs davart l'uors. Sperainsa però cha'ls uors da las istorgias restan traunter las lingias da custabs e cha nus nu'ls vains dad inscuntrir illa realted. Bun divertimaint culla lectüra da l'uors!

Victoria Mosca

A chatscha cun Braida

I cumainza a Scuol cun üna giuvna chatschadra ün pa distratta. Ella ha tarschoulas blondas, ha 21 ons, füma jent la püpa ed es cuntschinta sco «früt».

I d'eira ün bel venderdi cur ch'ella s'ha preparada per ir aint da S-charl la bunura bod. Rivada pro üna pitschna costa, fa'la sco prüm marena e s'impizza üna püpa. Tuot in üna jada dod'la gronds pass davo sai aint il god. Ella decida da chaminar incunter. Chi sa, forsa d'eira quai üna vacha da tshiervi. Luot luotin va'la in buttatschas dasper ün grond frus-cher, il vent tilla tira in fatscha. «Perfet», manaja Braida, «cundiziuns optimalas per trar sulvaschina gronda.» Cur ch'ella ha tut oura seis spejel da champogna ha'la trat ün sigl cur ch'ella ha dudi darcheu quist pass davo sia rain. Ella s'ha vouta plan planet ed es ida bod a rudellas giò per la costa cur ch'ella ha badà cha davo'l frus-cher staiva ün uors. Cur ch'ella s'ha quietada tant inavant per ir per sia buscha ha l'uors dandet drivi la bocca ed ha cumanzà a discuorrer: «Ueila, che savura quia uschè bain da tabac? Es quai üna püpa? Poss eir eu üna tratta?» Braida staiva là, stutta sco'l giat da Flurin. Davo ün mumaint ha'la tgnü sü il schluppet e mirà vers l'uors, «tira'na balla, usch'na tir'eu.» Sün quai ha manajà l'uors tuot calm: «Uei, che charin, il früt da Scuol m'imnatscha da'm schluppettar cun üna flinta da ballinas.» Davo üna pezza ha Braida sbassà il schluppet e cumanzà a rier, «plü probabel n'haja darcheu fümà massa bler fingià a bunura bod. Mobain, schi piglia üna tratta e quinta d'ingionder cha tü sast meis nom.» Uossa cumainza l'uors a rier e tilla dà ün paiver sülla spadla dschond: «Eu nu cugnuosch ingün'otra chatschadra chi tuna uschè jent sün bos-cha sco tü.»

Uschè ha cumanzà ün'amicizcha da quia fin etern.

Lucrezia Gaudenz e Selina Oswald

L'uors da la Val Müstair

Avaunt 50 ans d'eira üna vouta ün uors illa Val Müstair. Üna sgrischur traunter ils abitants faiva la runda. Mincha di sparivan passa 50 bes-chas intuorn ils gods müravglius da la Val

Müstair. Tuots crajaivan cha l'uors saja turno, ma curiosamaing nu gnivan chattedas üngünas bes-chas s-charpedas. Ün di es eir svanieu ün bês-chin da Jonin.

Jonin ho piglio insembel tuot sieu curaschi e s'ho miss in viedi i'l god. Üna legenda quinta, «chi chi aintra i'l god müravglius nu sorta pü». Jonin aintra tuottüna cun üna linterna in maun. Apaina entro i'l god nu do que pü üngün inavous e que gnaregia Jonin bainbod a badair.

In ün dandet es tuot cler! Üna sajetta enorma! Jonin vezza üna sumbriva chi passa cun üna sveltezza infernala. Zieva quista clerited segua la s-chürdüm. Eir la linterna da Jonin ho do sü il spiert. Jonin clappa battacour e voul fügir uschè svelto scu pussibel our dal god. Ma in che direcziun? El oda il sgrizchöz dals bös-chs e que al pera scu scha tuot ils bös-chs pruressan da'l circunder. El oda il tschüvlöz dal vent, chi tuna scu'l plaundschöz dad ormas persas. Jonin cuorra inavous, ma il god nun ho pü üngüna fin. El sto salda per trer fled ed oda pass greivs davous se. Ün uors? Jonin cuorra subit inavaunt, ma ils pass vegnan adüna pü dadots, fin ch'el oda dafatta il fled greiv d'üna granda bes-cha sper el. Dad ün mumaint a l'oter sun svanieus ils pass e'l fled greiv! Jonin nu vulesse perder üngün temp e cuorra inavaunt ed inavaunt! Ma dandettamaing oda el ils pass directamaing davaunt se! Our da temma fo'l duos pass inavous e crouda sur qualchosa lam. Da spüra dulur as volva'l sül vainter ed el bada cu cha las larmas culan giò da las massellas. Per ün mumaint vain tuot darcho cler, üna prosma sajetta. Jonin vezza suot se la bela da sieu bês-chin amo. Schocco da quist, as stordscha el stüllas arains e vezza ün uors chi s'ho sbasso sün el! «Che uossa?», as dumanda Jonin. Que d'eira sieu ultim impissamaint.

Pascal Worni, Sina Moser e Kai Preisig

L'uors

Il prüm di da chatscha s'avicina. Id es la fin d'avuost ed ils paurs sejan l'adgör. Jon Batista e Tumasch nun han plü nöglia oter illa creppa co la chatscha. Ils schluppets trats aint e pulits, pronts per dar il prüm tun.

Il di es qua. Id es amo s-chürischem, ma Jon Batista e Tumasch sun in viadi sü vers las muntognas. Planin e quietin chaminan els tras il god da bechs. Tuot in üna jada dodan els rumurs estras. Sgüra es cha quellas nu vegnan d'ün tshiervi o ün'otra bes-cha da nos god. Quist sto esser üna bes-cha rapaza estra. Jon Batista tschüffa la tremblaröla e sta aint in ün frus-cher e nu fa plü bau. Invezza Tumasch gnanca nun ha temma dal diavel e chamina inavant pel god sü. Cur chi vain cler, less Tumasch scuttar a Jon Batista ingio chi gijajan. Sün quai ingüna risposta. Sün quai doda'l ün sfrach enorm chi rebomba our pel god. Cuort davo güsta amo ün! Ed amo ün! «Che pel diavel cumbina Jon Batista giò quia. El nu lascharà ir trais tuns sün ün chavriöl! Povra bes-cha!» Subit cuorra'l pella costa giò. Arrivà al punct d'origin dals tuns discha'l: «Cha'l diamper e sa nona! Pover Jon Batista! Che sarà be capità?!» Jon Batista d'eira adüna amo in seis frus-cher. «Che guardast uschè svergul? Eu gnanca nun ha badà cha tü nun est rivà davo», manaja Tumasch. Ingüna risposta. Sün quai doda Tumasch darcheu las rumurs chi han dudi la bunura bod. El as volva e davant el sta üna bes-chuna brüna. Quella bes-cha cuorra vers el. Tumasch, svelto e fraid sco ch'el es, piglia per man il schluppet, mira be in circa e lascha ir ün tun. Il pover uors ha be fat üna pierlada stais e lung per terra via. «Che dist Jon Batista?», cloma Tumasch cun superbgia. Ingüna risposta. Uossa ha Tumasch pür dat bada cha l'ögliada dal uors sumaglia a quella da Jon Batista. Tuots duos guardan da quai svergul ün aint per tschel.

Jann Furter e Jon Andri Guler